

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARI TAYYORLOV GURUHI
BOLALARIDA MATEMATIK TASAVVURLARNI RIVOJLANTIRISH
SAMARADORLIGI.

Lola Mahammadiyeva Pòlatovna
Termiz davlat pedagogika instituti
Ta'lim tarbiya nazariyasi va metodikasi
(Maktabgacha ta'lim mutaxassisligi) magistranti
muhammadievalola4@gmail.com
+998337569393

Annotatsiya: Ushbu maqolada, maktabgacha ta'lim muassasalarida maktabga tayyorlov guruhlarida bolalarning matematik salohiyatlarini va unga bo'lgan tasavvurlarini yanada keng rivojlantirish metodlari va uning samardorligi haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim tashkiloti, matematika, matematik salohiyat, matematik tasavvur, rivojlantiruv metodlar, guruhlar.

Аннотация: В данной статье говорится о методах и эффективности развития математического потенциала и воображения детей в подготовительных группах к школе в дошкольных образовательных учреждениях.

Ключевые слова: Организация дошкольного образования, математика, математический потенциал, математическое воображение, методы развития, группы.

Annotation: This article talks about the methods and effectiveness of developing the mathematical potential and imagination of children in preparatory groups for school in preschool educational institutions.

Key words: Organization of preschool education, mathematics, mathematical potential, mathematical imagination, development methods, groups.

Maktabgacha ta'lim tizimini ¹yanada takomillashtirish, moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, maktabgacha ta'lim muassasalari tarmog'ini kengaytirish, malakali

¹ O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING QARORI 2017 — 2021-YILLARDA MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMINI YANADA TAKOMILLASHTIRISH CHORA-TADBIRLARI TO'G'IRISIDA

pedagog kadrlar bilan ta'minlash, bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash darajasini tubdan yaxshilash, ta'lim-tarbiya jarayoniga zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarini tatbiq etish, bolalarni har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratish maqsadida:

1. Quyidagilarni o'z ichiga olgan Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha 2017 — 2021-yillarga mo'ljallangan dastur (keyingi o'rinlarda Dastur deb yuritiladi):

Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha 2017 — 2021-yillarga mo'ljallangan chora-tadbirlar rejasi;

2017 — 2021-yillarda maktabgacha ta'lim muassasalarini yangidan qurish, rekonstruksiya qilish va mukammal ta'mirlashning asosiy parametrlari, moliyalashtirish hajmi va manbalari;

2017 — 2021-yillarda maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash bo'yicha qisqa muddatli guruhlarni tashkil qilishning asosiy parametrlari tasdiqlansin[1].

Matematika – hayotimizda eng ko'p kerak bo'ladigan fanlardan biridir. Matematikasiz hayot tarzimizda vaqtni boshqarish, uni to'g'ri taqsimlash yoki uy qurayotganimizda uni asosini mukammal tuzib olish murakkablashib ketar edi.

Matematik raqamlar bilan biz hayotimizni deyarli barcha jabhasini ko'ra olamiz. Ta'lim tizimlarida oliy matematika, algebra, mentalniy arifmetika, arifmetika, geometriya, streometriya, chizmachilik va yana shunday fanlar mavjud bo'lib, ta'lim olayotgan tolib va tolibalar bu fanlarni yaxshi o'zlashtirishlari zarur bo'ladi, bu fan barcha soxalarda keng qamrovda uchramasada, ammo baribir qaysidur jihatda matematik hisob kitoblarga suyanadi. Asosan soxasida matematikaga ixtisoslashgan toliblar bu fanda ko'p qiyinchiliklarga uchraydilar, formulalar, murakkab tenglamalar, grafik chizmalar va ana shunday murakkabliklar mavjudki, bu ushbu fanni tub-tubiga yetib borishga, ushbu fanni chuqur anglab olishga majbur etadi. Matematika qiziqarli, inson miyya faoliyatini rivojlantiruvchi juda muhim fan hisoblanadi. Ko'pincha buyuk matematik olim, professor, allomalar juda ham kamgap, hayolparast, og'ir bosiq bo'lishadi. Ammo, fanga o'ta chuqur kirishishlik insonni miyya faoliyatida bir qancha salbiy o'zgarishlar keltirib chiqarishga sabab bo'ladi, masalan, u insonning miyya normal faoliyati ish faoliyatidanda ko'p faoliyatga o'tib qoladi, uning asorati insonni telbalikga, yoki normal insonni tubdan o'zgartirib yuborishi mumkin.

Ushbu maqolamizda esa, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda matematik salohiyatlarni rivojlantirish, ularni hayollarida matematik tassavurlarni kengaytirish metodlar, faoliyatlari haqida fikr yurutilgan. Bizga ma'lumki, yosh bolalar juda

qiziqqon, o'ta shashtli va savollarga boy bo'lishadi. Ularda nafaqat matematik, balki boshqa fanlardan bo'lgan tasavvurlarini ham rivojlantirish zarur hisoblanadi.

Maktabgacha tayyorlov guruhlarda bolalarni matematik salohiyatini rivojlantirishda turli usullardan foydalanish mumkin, masalan, guruh ta'lim oluvchi xona devorlarida turli matematik tasavvurlarni insonda uyg'otadigan sodda rasm, grafik, chizma va shunday figuralardan foydalanish mumkin.

Bu tayyorlov guruhlarda metodlarni yanada zamonaviy usullaridan foydalanish mutaxassislarining zimmasida hisoblanadi. Matematika darsi olib boriladigan xonani turli, kreativniy g'oyalarga suyangan xolda har xil figuralardan foydalanish mumkin. Masalan: xonaning turli burchaklarida matematikaga oid turli figuralardan, o'yinchoqlardan pazzllardan, karra jadvali aks etgan qog'oz yoki ko'rgazmalardan, har bir darsda qatnashuvchi bola bilan jiddiy shug'ullanish kerak bo'ladi. Matematik tasavvurni uyg'otish uchun, ushbu xonada matematik atmosferani, ya'ni, muhitni yaratish lozim bo'ladi.

1-rasm

Yuqorida keltirib o'tilgan 1-rasmda, bolalar abakus vositasida sodda matematik hisob kitoblarni amalga oshirishmoqda. Bilamizki, abakus hisob kitoblarni amalga oshirishda juda qulay vositadir.

Metodik usul² sifatida tarbiyachi savollariga qo'yiladigan ayrim asosiy talablarni ajratib ko'rsatilgan: to'g'rilik, aniqlik, mantiqiy ketma-ketlik, formulirovkasining har xilligi, o'rganiladigan materialning bolalar yoshiga mos holda reproduktiv va produktiv savollarning optimal nisbati, savollarning bola fikrlashini uyg'otishi, rivojlantirishi, o'ylashga, analiz qilishga, taqqoslashga, solishtirishga, umumlashtirishga undashi, savollar soni uncha katta bo'lmasligi, lekin qo'yilgan didaktik maqsadga erishish uchun yetarli bo'lishi, javobini sekin aytib berish va o'xshash savollardan qochish kerakligi,

² MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDAGI BOLALARDA MATEMATIK TASAVVURLARNI SHAKLLANTIRISH METODIKASI. Abdug'opirova Feruza Akramjon qizi NamDU. "Science and Education" Scientific Journal. Volume 1 Issue 1

qo'shimcha savollardan mohirona foydalanish zarurligi. Savollarni bolalarning elementar matematik tasavvurlarini rivojlantirishda bilish faoliyatini faollashtirishning samarali vositasi sifatida ko'rib chiqish hamda ularga javobni o'ylashga imkon berish kerak. Bolalarni mustaqil holda savollarni shakllantirishga o'rgatish lozim. Aniq vaziyatda didaktik materialdan foydalanish bilan tarbiyachi ularga predmetlarning soni, o'lchami, shakli, o'lchash usullari haqida savollarni qo'yish taklifini beradi. Bolalar javobiga qo'yiladigan metodik talablar ko'rsatib o'tilgan:

- savol harakteriga bog'liq holda qisqa yoki to'liq savollar bo'lishi;
- mustaqil va anglangan;
- to'g'ri, aniq, grammatik to'g'ri.

Tayanch so'z va iboralar variantidan foydalanish shaklidagi topshiriqlarni tuzishda interfaol usullarni qo'llab hal qilinadigan topshiriqlar miqdoriga ham e'tibor berish lozim. Bu usullarni qo'llash bolalarning fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi, materialni yuqori intellektuallik darajasida o'zlashtirilishini ta'minlaydi. Tarbiyachi mashg'ulot mavzusidan kelib chiqqan holda ushbu usullarning mosini tanlab olishi lozim. Mashg'ulotda interfaol usullardan foydalanishda quyidagi uslubiy tavsiyalarga amal qilish tavsiya etiladi:

- ishlash uchun joy tayyorlash, bolalarga jismonan qulay sharoit yaratish, ijodiy ish uchun materiallarni oldindan tayyorlash;
- jarayon va reglamentga jiddiy munosabatda bo'lish, bolalar so'z erkinligini hurmat qilish;
- bolalarning guruhlarga bo'linishiga jiddiy e'tibor berish, barchasini ishga jalb qilish, ruxan tayyorgarligiga ko'maklashish, bu borada mashq qilishlar, ularning ishda faol ishtiroki uchun doimiy rag'batlantirishlar, bolaning o'zini namoyon etish uchun imkoniyat yaratish;
- interfaol usullardan foydalanganda guruhda bolalar soni ko'p bo'lmasligiga erishish, tarkibi 4-6 kishidan iborat, kichik guruhlarda samarali ish olib borish, har kimni tinglash, har bir guruhga muammoni bayon etish bilan chiqishga imkon berish[2].

Interfaol³ usullar tarbiyachi bilan bola o'rtasidagi doimiy o'zaro munosabatlarni ko'zda tutadi. Ularni noto'g'ri qo'llash bu usullar samaradorligini pasaytirish yoki bu haqida noto'g'ri tushuncha paydo bo'lishiga sabab bo'ladi.

³ Interfaol - so'zining ma'nosi, inglizcha «interact» so'zidan kelib chiqqan. "Inter" – o'zaro, "act" – ish ko'rmoq, ishlamoq degan ma'nolarni [anglatadi](#)

Pedagogikada bolalarning savollar va javoblar tizimi suhbat deyiladi. Suhbat usuli atroflicha o'ylangan savollar yordamida tarbiyachi bilan bolalar orasidagi suhbatni ko'zda tutib, ularning mustaqil fikrlashini yangi tushunchalarni egallashga olib keladi. Uni qo'llashda savollarni qo'yish, bolalarning javob va mulohazalarini muhokama qilish, xulosalarni shakllantirish, javoblarni tuzatish usullaridan foydalaniladi[3].

Suhbat davomida tarbiyachi bolalar tomonidan matematik terminlardan to'g'ri foydalanish, nutq savodxonligiga alohida e'tibor qaratadi. Bu turli tushuntirishlar bilan olib boriladi hamda ularning qabul qilishi aniqlashtirilib boriladi. Masalan, tarbiyachi bolalarni geometrik figuralarni tekshirishga o'rgatadigan bo'lsa, "figurani chap qo'lingizga olib, kvadrat tomonlarini ko'rsating (masalan: to'g'ri uchburchak, uchburchak)" deb tushuntiradi. Yoki boshqa misol, tarbiyachi bolalarni o'lchashga o'rgatadigan bo'lsa, o'lchovni qo'yadi, keyin o'lchashni qanday hisoblash kerakligini ko'rsatadi va gapirib beradi. Bolalar katta bo'lgan sari ularga beriladigan muammoli savol va holatlar ham kattalashib boradi. Muammoli vaziyatning yuzaga kelishi: dalil va natija o'rtasidagi aloqa birdaniga ochilmaydi, asta-sekin bo'ladi. Bunda savol tug'iladi: Bu nima? (masalan, turli predmetlarni suvga tushiramiz:

-bittasi cho'kadi, boshqasi cho'kmaydi);

-materialning ayrim qismlarini bayon qilgandan keyin bola taxmin qilishi kerak (masalan, muz erishi, issiq suv bilan tajriba qilish, masalani yechish);

-“ba'zan”, “ayrimlari”, “faqat ayrim hollarda” kabi so'zlardan foydalanish o'ziga xos bilish belgilari bo'lib xizmat qiladi;

-dalilni tushunish uchun uni boshqa dalillar bilan solishtirib ko'rish, muhokama tizimini yaratish, ya'ni ayrim aqliy operatsiyalarni amalga oshirish lozim (masalan, turli o'lchovlarni qilish, guruh bilan hisoblash)[4].

Xulosa.

Xulosa qilib shuni ta'kidlash mumkinki, to'g'ri metod, bolada matematik nuqtai nazarni to'g'ri rivojlantira oladi.

Ishonch bilan ayta olamizki, mamlakatimizda ta'lim tizimiga davlat siyosati darajasida e'tibor qaratilmoqda.

Bolalarning namoyon bo'lgan kuchli tomonlarini bilish nafaqat tahlil uchun muhim, balki ularda kelgusida kasb tanlash, matematik qobiliyatlamini rag'batlantirish istiqbollarni belgilash imkonini beradi. Bolaning namoyon bo'lgan qobiliyatini inobatga olish nafaqat ularni rivojlantirish uchun, balki uning iste'dodini tegishli oqimga yo'naltirish uchun ham zarur.

Tajribalar shuni ko'rsatdiki, o'yinlar va interaktiv usullar bolalarning matematik qobiliyatini rivojlantirishga ko'maklashadi, matematikada keng mo'ljal olish va matematik taassurotlar zaxirasining to'planishiga sharoit yaratadi, "Ilk va maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari" vazifalarini muvaffaqiyatli hal qilishga asos yaratadi.

Matematika, o'tgan yillarda, hozirgi yillarda va kelasi yillarda ham hayotimizda muhim kasb etadi. O'tgan asrlardan qolgan barcha matematikaga oid tarixiy buyumlar hozirgacha muzeylarda saqlanib kelinmoqda, inson faoliyatini, hatto uning miyya faoliyatidagi eng mayda neyronlarning ishlash jarayonini ham matematik yo'l bilan aniqlash mumkin, inson ovoz ritmini turli grafik ko'rinishlarga olib kelgan holda, uni ovoz to'nini matematik modelga aylantirish imkoni mavjud. Bizning hayotimizdagi barcha yaratilayotgan yangi va zamonaviy texnologiyalarning barchasi matematikaga asoslangan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning "2017-2021-yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2016-yil 29-dekabrda PQ-2707-son qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 30-sentyabrdagi "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5198-son farmoni.
3. "Maktabgacha pedagogika" F.Qodirova, Sh.Toshpo'latova, N.Kayumova, M.A'zamova.-Toshkent:, Tafakkur nashriyoti.
4. MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDAGI BOLALARDA MATEMATIK TASAVVURLARNI SHAKLLANTIRISH METODIKASI. Abdug'opirova Feruza Akramjon qizi NamDU. "Science and Education" Scientific Journal. Volume 1 Issue 1.

